

ศิลปวัฒนธรรม ฉบับพิเศษ
ART & CULTURE

๖ เจ้าเพชรราช

๕ | ๖
บรมเหล็กแห่งราชอาณาจักรลาว

๑๑

มหาสิลา วีระวงส์

เรียบเรียง

สมหมาย เปรมจิตต์

แปล

ศิลปวัฒนธรรม ฉบับพิเศษ
ARTS CULTURE

สำนักพิมพ์

มติชน

ศิลปวัฒนธรรม ฉบับพิเศษ
ART & CULTURE

๗ เจ้าเพชรราช

บุรุษเหล็กแห่งราชอาณาจักรลาว

มหาสิลา วีระวงส์

ผู้เรียบเรียง

สมหมาย เปรมจิตต์

ผู้แปล

ราคา ๑๐๘ บาท

(๔) เจ้าเพชรราช

ISBN 974-321-465-8

ศิลปวัฒนธรรม ฉบับพิเศษ
ART & CULTURE

เจ้าเพชรราช

บุรุษเหล็กแห่งราชอาณาจักรลาว

มหาสิลา วีระวงส์ เรียบเรียง

สมหมาย เปรมจิตต์ แปล

พิมพ์ครั้งแรก กรกฎาคม ๒๕๔๒

สำนักพิมพ์ **มติชน**

บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน)

๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล

ประชานิเวศน์ ๑ เขตจตุจักร

กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๕๘๐ ๐๐๒๑, FAX 954 3167

จัดจำหน่ายโดย บริษัทงานดี จำกัด

โทรศัพท์ ๕๘๐ ๐๐๒๑ ต่อก ๓๓๐๕

FAX 580 0558

พิมพ์ที่

บริษัทพิมพ์เกษตร พรินท์ติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด

๔๐/๑ ถนนเทศบาลนิมิตใต้

ประชานิเวศน์ ๑ เขตจตุจักร

กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๙๕๔ ๓๙๗๑-๘

นายไพโรจน์ สายท่อม ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

บรรณาธิการ : ประธานกรรมการ

พงษ์ศักดิ์ พัยมวิเชียร : บรรณาธิการอำนวยการ

ไพโรจน์ สายท่อม : กรรมการผู้จัดการ

สุจิตต์ วงษ์เทศ : บรรณาธิการและผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

นิวัติ กองเพียร : บรรณาธิการบริหาร

คณะที่ปรึกษา :

ศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์, ทวีป วรดิลก,

รงค์ วงษ์สวรรค์, พลตำรวจเอกวสิษฐ เดชกุญชร,

เรืองชัย ทรัพย์นิรันดร์, เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์,

อารักษ์ คคะนาท, ไพบูลย์ วงษ์เทศ,

สมหมาย ปารีฉัตร

คณะบรรณาธิการ :

เสถียร จันทิมาธร, ประพันธ์ ผลเสวก,

บริสุทธิ์ กาลินพิลา, สรกล อุดุลยานนท์,

ฐากร บุนปาน, สุพจน์ แจ็งเร็ว,

วรศักดิ์ ประยูรสุข

หัวหน้ากองบรรณาธิการ :

พงษ์ศักดิ์ ไพธองกูร

กองบรรณาธิการ :

สมบุรณ์ บุญยดิษฐ์, พนิดา สงวนเสรีวานิช,

ภูวดล สุวรรณดี, อพิสิทธิ์ ธีระจารุวรรณ,

มิตร บุญธรรม

เลขาธิการกองบรรณาธิการ :

ณัชชา บัวธรรม

พิสูจน์อักษร :

วาสนา พุ่มพัตตุน, อรุณี เอสทริส,

อนุลักษณ์ ศักดิ์สิงห์

ที่ปรึกษาฝ่ายศิลปกรรม :

ชูชาติ หมั่นอินกุล

บรรณาธิการศิลปกรรม :

สุลักษณ์ บุนปาน

ศิลปกรรม : สันติ ตีรอด, ชิน ดีผิว

ช่างภาพ : สุรินทร์ มุขศรี, ชุมพล บัวแย้ม

ควบคุมการผลิต : ฉันทนา เอี่ยมสะอาด

สารบัญ

| | |
|--|------|
| คำนำของผู้แปล | (๗) |
| คำนำของท่านศรีชนะ ศรีसार (พิมพ์ครั้งที่ ๑) | (๙) |
| คำนำ (พิมพ์ครั้งที่ ๒) | (๑๐) |
| คำชี้แจงของผู้ชำระ | (๑๑) |

| | |
|-----------------------------------|----|
| ชีวประวัติของเจ้ามหาอุปราชเพชรราช | ๓ |
| ต้นตระกูลของเจ้ามหาอุปราชเพชรราช | ๙ |
| การศึกษา | ๑๘ |
| เริ่มเรียนภาษาฝรั่งเศส | ๒๐ |
| อุปนิสัย | ๒๗ |
| ปราบจระเข้หนองเม็ก | ๓๑ |
| ยิงช้างร้าย ครั้งที่ ๑ | ๓๗ |
| ช้างไล่ ครั้งที่ ๒ | ๓๘ |
| ช้างไล่ ครั้งที่ ๓ | ๓๙ |
| ถูกวัวกระทิงอาละวาด ๒ ครั้ง | ๔๐ |
| ถูกหมูป่าอาละวาดหลายครั้ง | ๔๓ |
| นั่งที่เดียวยิงวัวกระทิงได้ ๕ ตัว | ๔๔ |

(๖) เจ้าเพชรราช



| | |
|--|-----|
| การเมืองและการปกครอง | ๔๖ |
| ด้านศาสนา | ๔๙ |
| เรื่องปฏิทินลาว | ๕๕ |
| เจ้าเพชรราชกับการกู้ชาติ | ๕๗ |
| กองทัพลูกพระอาทิตย์บุกอินโดจีน | ๖๕ |
| เจ้าเพชรราชอพยพเข้าไทย | ๗๕ |
| เจ้าเพชรราชเสด็จกลับประเทศลาว | ๘๓ |
| บันทึกปัญหาข้อปลีกย่อย | ๙๕ |
| แถลงการณ์ ฉบับที่ ๗ | ๙๘ |
| แถลงการณ์ของเจ้าเพชรราช | ๙๙ |
| แถลงการณ์ร่วมคณะผู้แทนรัฐบาลฯ | ๑๐๑ |
| บทสุดท้าย | ๑๐๕ |
| ลำดับเหตุการณ์ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๔๕-๑๙๖๐ | ๑๐๗ |
| เกี่ยวกับมหาสิลา วีระวงส์ | ๑๑๗ |

คำนำของผู้แปล

เมื่อผู้แปลไปประเทศลาวครั้งหลังสุดเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๔๑
คุณดวงเดือน บุญญาวงค์ ธิดาของท่านมหาสิลา วีระวงส์ ทายาทผู้รักและ
สืบสานงานวิชาการแทนบิดา ได้ฝากขายหนังสือเล่มหนึ่งชื่อ**เจ้ามหาอุปราช
เพชรราช** เพื่อนำเงินไปสมทบ **มูลนิธิมหาสิลา วีระวงส์** หนังสือเล่ม
นี้เรียบเรียงโดยท่านมหาสิลา วีระวงส์ เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาสาระครอบคลุม
หลายเรื่อง แม้เนื้อหาส่วนใหญ่จะเล่าถึงชีวิตทางการเมืองของเจ้า
เพชรราชก็ตาม เรียกได้ว่าเป็นหนังสือที่เหมาะสมสำหรับคนทั่วไปจะอ่านหา
ความรู้ในด้านต่าง ๆ ซึ่งเมื่อผู้แปลได้อ่านแล้วเห็นว่าเป็นที่น่าสนใจ จึงให้
น.ส.จรรยา พลหาญ ลองฝึกแปลเป็นภาษาไทย และหากมีโอกาสเมื่อ
ใดก็จะพิมพ์ออกเผยแพร่ทันที เมื่อแปลเสร็จแล้วจึงเก็บไว้ก่อน เพราะ
ยังไม่ได้พบผู้ที่สนใจจะลงทุนพิมพ์ ก็พอดีได้รับโทรศัพท์จากทายาท
ของผู้เรียบเรียงที่เวียงจันทน์ ว่าคุณสุจิตต์ วงษ์เทศสนใจจะพิมพ์ ซึ่ง

(๘) เจ้าเพชรราช

ผู้แปลเห็นว่า คุณสุจิตต์ วงษ์เทศเป็นผู้ที่สนใจในงานเขียนของท่าน มหาสิลา วีระวงส์มาก่อน และเคยพิมพ์ประวัติศาสตร์ลาวออกเผยแพร่ แล้วหลายครั้ง

เมื่อได้โอกาสดีเช่นนี้ จึงได้หยิบเอางานที่ น.ส.จรรยาได้แปลไว้ นั้น ออกมาตรวจทานและขัดเกลาสำนวนให้ได้วรรณศิลป์ใกล้เคียงกับต้นฉบับ เดิม ทั้งการสะกดการันต์ก็ได้ดัดแปลงให้ถูกต้องกับระบบการเขียน ภาษาไทย แม้จะเป็นชื่อเฉพาะก็ตาม แต่ก็อาจจะมีข้อยกเว้นบ้างในบาง กรณี เช่นคำว่า มหาสิลา วีระวงส์ เป็นต้น ก็ไม่ได้ปรับให้เป็นภาษาไทย เต็มตัว ซึ่งผู้อ่านจะได้พบความลึกลับบ้างในคำว่า วงส์ และ วงค์

อนึ่ง ในการแปลครั้งนี้ไม่ได้ปริวรรตปีคริสต์ศักราชมาเป็นพุทธ ศักราช เพราะเห็นว่าศักราชทั้งสองนี้เป็นที่เข้าใจกันดีในหมู่มุคนรุ่นปัจจุ บันแล้ว นอกจากนี้ยังมีนักประวัติศาสตร์ไทยบางท่านจำเหตุการณ์ ทางประวัติศาสตร์ในรูปคริสต์ศักราชได้ดีกว่า และคนลาวเองแม้จะ เป็นชาวพุทธเช่นเรา แต่ก็ยังใช้คริสต์ศักราชอยู่ รวมไปถึงพระสงฆ์องค์ เจาก็เช่นเดียวกัน

อีกอย่างหนึ่ง สำหรับหนังสือเล่มนี้ผู้เรียบเรียงก็ใช้คริสต์ศักราช เป็นหลัก แม้จะใช้พุทธศักราชบ้างในบางแห่ง แต่ก็ได้วงเล็บปีคริสต์ศั กราชกำกับด้วย จึงเห็นว่าหากเพิ่มวงเล็บเข้าไปอีกจะก่อให้เกิดความสับสน มากกว่าความกระจ่างชัด และไม่เห็นความจำเป็นในการใส่วงเล็บอีก

ผู้แปลหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะให้ความรู้แก่ท่านผู้อ่านได้ไม่น้อยเลย และคงจะทำให้ผู้ลงทุนพิมพ์ได้ประโยชน์ในเชิงธุรกิจด้วย อย่างน้อยก็ ขอให้ได้เป็นทุนสำหรับพิมพ์งานเขียนท่านเองเดียวกันนี้อีกต่อไป

สมหมาย เปรมจิตต์

พฤศจิกายน ๒๕๔๑

คำนำของท่านศรีชนะ ศรีसार (พิมพ์ครั้งที่ ๑)

เจ้าเพชรราช เป็นหนึ่งในขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชของชาตีสลาว ในปี ๑๙๔๐ ผลงานการต่อสู้ของเจ้าเพชรราช เป็นที่รู้จักดีในหมู่ชาวลาวและชาวต่างประเทศ ฉะนั้น การเสนอชีวประวัติของเจ้าเพชรราช ซึ่งมหาสิลา วีระวงส์ ผู้เคยใกล้ชิดติดตามท่านได้แต่งไว้นี้ จะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่าน และวงการศึกษากว้างไป

ผู้อ่านคงจะได้อ่านประวัติเจ้าสุภานุวงศ์ โดยคณะกรรมการวิทยาศาสตร์สังคม ปี ๑๙๙๐ มาแล้ว ฉะนั้น เพื่อความเข้าใจเกี่ยวกับขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชในปี ๑๙๔๐ จึงควรอ่านประวัติเจ้าเพชรราชนี้อีก เจ้าเพชรราชเป็นเชื้อเจ้าที่รักชาติผู้หนึ่ง มีการต่อต้านพวกล่าเมืองขึ้นฝรั่งเศสในรูปแบบที่อาจค้นหามาได้

ข้าพเจ้าขอขอบใจนางดวงเดือน บุญญาวงศ์ ลูกสาวของมหาสิลา วีระวงส์ ที่ได้นำเอาต้นฉบับนี้มาให้ข้าพเจ้าดู เพื่อพิมพ์เผยแพร่ต่อไป

ศรีชนะ ศรีसार

ประธานคณะกรรมการวิทยาศาสตร์สังคม

เวียงจันทน์ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๑๙๙๒

คำนำ

(พิมพ์ครั้งที่ ๒)

หนังสือชีวประวัติเจ้าเพชรราช ซึ่งเรียบเรียงโดยมหาสิลา วีระวงส์ ที่พิมพ์ออกในปี ๑๙๙๖ โดยทุนอุดหนุนของสมาคมส่งหนังสือภาพให้เด็กนักเรียนลาวแห่งญี่ปุ่น (A.S.P.B.) เพื่อแจกจ่ายไปตามตู้หนังสือของโรงเรียนทั่วประเทศและจำหน่ายไปจำนวนหนึ่งแล้วนั้น ได้รับความสนใจจากผู้อ่านมากพอสมควร ดังนั้นเพื่อตอบสนองความต้องการดังกล่าว “ไผ่หนามการพิมพ์” จึงได้จัดพิมพ์อีกครั้งเป็นครั้งที่ ๒ เพื่อจำหน่ายให้กว้างขวางกว่าเดิม ในการพิมพ์ครั้งที่ ๑ นั้น ปรากฏว่ามีข้อขาดตกบกพร่องอยู่หลายแห่ง โดยเฉพาะข้อมูลที่ลำดับเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ในบทสุดท้าย ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ ดร.ศรีเฉลียว แสงวงศึกษาได้ตรวจทานอีก โดยเปรียบเทียบกับเอกสารอื่น ๆ และปรับปรุงแก้ไขตามที่เห็นสมควร

คณะจัดทำต้นฉบับจึงขอขอบใจ ดร.ศรีเฉลียว แสงวงศึกษาเป็นอย่างสูง ที่ได้พยายามค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมให้ชัดเจน ทั้งแปลหนังสือเล่มนี้ออกเป็นภาษาฝรั่งเศส ซึ่งต่อไปถ้าสภาพการณ์อำนวย ฉบับภาษาฝรั่งเศสก็จะออกสู่สายตาท่านผู้อ่านในเวลาอันใกล้นี้ และขอขอบใจทุกท่านที่มีส่วนช่วยเหลือในการจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้

ดวงเดือน บุญญาวงศ์

หัวหน้าคณะจัดทำต้นฉบับ

เวียงจันทน์, กรกฎาคม ๑๙๙๗

คำชี้แจงของผู้ชำระ

การเรียนรู้ชีวประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญของประเทศนั้นเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับประชาชน ทั้งนี้เพราะเป็นการปลุกกระดมให้คนมีจิตสำนึกรักชาติ อันเป็นปัจจัยสำหรับการดำรงคงอยู่ของประชาชาติหนึ่ง ๆ บทเรียนของบรรพบุรุษเป็นแบบอย่างและเป็นกำลังใจของคนรุ่นหลังในการสืบทอดเจตนารมณ์อันสูงส่งของบรรดาท่านเหล่านั้น

การจัดพิมพ์ “ชีวประวัติของเจ้าเพชรราช” ก็เพื่อให้คนรุ่นใหม่รุ่นหลังได้เห็นคุณงามความดีของวีรบุรุษผู้นี้ ที่ได้ทำการเคลื่อนไหวต่อสู้กู้ชาติ เจ้าเพชรราชเป็นนักการเมืองอาวุโส ที่ได้รับการเคารพนับถืออย่างกว้างขวางจากประชาชน ชื่อเสียงของท่านกลายเป็นตำนานที่เล่าขานสืบทอดกันมา นับแต่เหนือสุดจรดใต้สุดของประเทศ

บุคคลผู้หนึ่งที่เคยใกล้ชิดติดตามท่านเพราะเป็นถึงเลขาฯ ประจำตัวของท่าน คือ **อาจารย์มหาสิลา วีระวงส์** ซึ่งเป็นนักประวัติศาสตร์

(๑๒) เจ้าเพชรราช

นักอักษรศาสตร์-วรรณคดี ท่านผู้นี้ได้บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับเจ้าเพชรราชไว้อย่างละเอียด แต่ไม่เคยพิมพ์เผยแพร่มาก่อน ทั้งที่ผู้เขียนเองก็ได้ล่วงลับไปแล้ว มาบัดนี้ครอบครัวของอาจารย์มหาสิลา วีระวงส์ เห็นความสำคัญของเอกสารดังกล่าว จึงนำต้นฉบับมาเสนอต่อสถาบันประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และโบราณคดี ของคณะกรรมการวิทยาศาสตร์ สังคม เพื่อพิมพ์ออกเผยแพร่แก่ผู้สนใจ โดยเห็นว่าจุดประสงค์อันนี้ตรงกับความคิดของสถาบันของพวกเรา ที่มีแผนการค้นคว้าและจัดพิมพ์เอกสารประวัติศาสตร์ลาวออกเผยแพร่สู่มวลชน

หนังสือเล่มนี้เป็นผลงานชิ้นหนึ่งของการค้นคว้าด้านประวัติบุคคลของอาจารย์มหาสิลา วีระวงส์ ที่ยังไม่ได้พิมพ์เผยแพร่มาก่อน คาดว่า จะพิมพ์ให้ทันครบรอบ ๑๐๐ ปีของเจ้าเพชรราช (๑๘๘๓-๑๙๘๓) แต่ก็ได้ล่าช้าไป อย่างไรก็ตาม เมื่อข้าพเจ้าได้รับมอบหมายให้เป็นผู้รวบรวมต้นฉบับ ข้าพเจ้าจึงยินดีที่สุด ผลงานของอาจารย์มหาสิลา วีระวงส์นั้นส่วนมากเป็นที่รู้จักกันดีทั้งภายในและภายนอกประเทศ ไม่ว่าจะเป็นด้านวรรณคดี ภาษาศาสตร์ อักษรศาสตร์ วัฒนธรรม หรือประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะทางด้านประวัติศาสตร์นั้น ข้าพเจ้าเองสนใจเป็นพิเศษ ได้พยายามติดตามแสวงหาทุกเรื่องที่ท่านเขียนเท่าที่จะหาได้เพื่อนำมาศึกษาค้นคว้า ข้าพเจ้าเคยร่วมงานกับท่านในต้นปี ๑๙๘๐ ในฐานะคณะกรรมการค้นคว้าวิทยาศาสตร์ การศึกษา และเรียบเรียง กระทรวงศึกษาธิการ ต่อมาก็ได้เข้าร่วมสัมมนา “ผลงานของมหาสิลา วีระวงส์ ในทัศนะของนักวิชาการ ๒ ฝ่าย” ระหว่างวันที่ ๒๘-๒๙ เมษายน ๒๕๓๓ และข้าพเจ้าก็ได้เขียนเรื่อง มหาสิลา วีระวงส์ กับประวัติศาสตร์ลาว ลงหนังสือพิมพ์เวียงจันทน์ใหม่ ฉบับวันที่ ๑๘-๒๕/๕/๑๙๘๐ ทั้งหมดนี้ช่วยให้ข้าพเจ้ารู้จักผลงานของอาจารย์มหาสิลา วีระวงส์ดียิ่งขึ้น

ในการชำระประวัติเจ้าเพชรราชนี้ ข้าพเจ้าได้รักษาเนื้อหาต้นฉบับ

ของอาจารย์มหาสิลา วีระวงส์ไว้เหมือนเดิมทุกอย่าง ไม่ได้ดัดแปลงแก้ไขอะไรเลย มีแต่ปรับปรุงระบบการเขียนให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันเท่านั้น เนื่องจากต้นฉบับนั้นอาจารย์มหาสิลาเขียนไว้แต่ก่อนปี ๑๙๗๕ ใช้สะกดการันต์ตามแบบเก่า เช่น พระชีวประวัติ อุปราชเพชรราช อิศรภาพบุคคล พระวรวงศาธรรมิกราช พระยาแสนสุรินทร์ ประเทศสยาม เวียงจันทน์ ศักราช วงศ์กษัตริย์ รัฐบาล ผลเสียหาย ราชสัมพันธ ฯลฯ พุดง่าย ๆ ก็คือสะกดตามเสียงอย่างเดียว โดยรักษาคำเก่าไว้ และมีการสะกดบางคำที่ไม่ใช่เขียนตามเสียงล้วน ๆ ซึ่งก็ถูกต้องตามต้นฉบับเดิมทุกตัว ข้าพเจ้าได้เปลี่ยนคำเหล่านั้นมาเขียนตามเสียงแบบสมัยปัจจุบัน

บางเนื้อหาที่อาจารย์มหาสิลา วีระวงส์เขียนในหนังสือเล่มนี้ เช่น ที่ปรากฏอยู่หน้า ๒ ท่านเขียนว่า “การก่อกวนของเจ้าอนุในคราวนี้ ไม่เป็นผลดีประการใดแก่ราชอาณาจักรของพระองค์ แต่กลับเป็นผลเสียอย่างยิ่งใหญ่ เพราะวงศ์กษัตริย์เวียงจันทน์ถูกทำลายเสียจนหมดสิ้น และนครเวียงจันทน์ที่เป็นเมืองประวัติศาสตร์ มีชื่อเสียงมาแต่โบราณนับพันปี ก็ถูกทำลายถูกไฟเผาเสียจนกลายเป็นเถ้าถ่าน และการก่อกวนของเจ้าอนุในคราวนี้ ยังถูกชาติผู้เป็นนายหมายหน้าตราชื่อไว้ในประวัติศาสตร์ว่าเป็น “ไอ้ขบถชั่วช้าที่สุด” อันนี้ก็เป็นที่ศนะหนึ่งของอาจารย์มหาสิลา และก็เหมือนกับหลายที่ศนะที่มองปัญหานี้ในเวลาต่อมา ซึ่งที่จริงนั้นอาจารย์มหาสิลาพูดไว้ยังไม่หมด แน่นนอน เมื่อการต่อสู้ไม่ประสบผลสำเร็จ ก็มีผลเสียเหมือนที่อาจารย์พูดไว้จริง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าไม่มีผลดีอะไรเลย ตรงกันข้าม การต่อสู้ในสมัยเจ้าอนุวงศ์ถึงจะปราชัย แต่ก็มีคามหมายสำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์แห่งชาติลาว วีรกรรมในครั้งนั้นเป็นวีรกรรมที่ยิ่งใหญ่ที่แสดงถึงจิตใจรักชาติไม่ยอมเป็นข้าผู้ใด ซึ่งคนลาวทุกคนจะไม่มีวันลืม คนลาวเราได้ยกย่องให้เจ้าอนุวงศ์เป็นวีรกษัตริย์ในด้านรักชาติ และประชาชนลาวสมัย

(๑๔) เจ้าเพชรราช

ก่อนก็ได้ยกย่อง ทั้งได้จารึกวีรกรรมสมัยเจ้าอนุวงศ์ไว้ในหนังสือเรื่อง “พื้นเวียง” แล้วพากันนำมาขับลำคู่กันฟังอยู่ไม่ขาด คนลาวผู้ใดได้อ่าน หรือได้ฟังวีรกรรมของเจ้าอนุวงศ์แล้วจะรู้สึกสะเทือนใจทันที อาจารย์มหาสิลา วีระวงส์เอง ที่ยอมจากถิ่นฐานบ้านเกิดเมืองนอนของตนจากร้อยเอ็ดมาอยู่เวียงจันทน์นี้ ก็เพราะได้อ่านหนังสือเรื่อง “ปราบขบถเวียงจันทน์” ฉะนั้น วีรกรรมในสมัยเจ้าอนุวงศ์จึงเป็นวีรกรรมที่ฝังลึกอยู่ในสายเลือดของคนลาวอย่างไม่มีวันลืม

อาจารย์มหาสิลาได้พูดถึงเจ้าเพชรราชว่า เป็นนักต่อสู้ คัดค้านนโยบายของฝรั่งเศสเกี่ยวกับการปกครองลาวอยู่เสมอ เช่น เรื่องฝรั่งเศสอยากได้แขวงหัวพันไปขึ้นกับแคว้นตั้งเกีย เรื่องแขวงกะแจะเซียงแดงไปขึ้นกับเขมร เป็นต้น

เจ้าเพชรราชได้พยายามทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ชาติอย่างใหญ่หลวง และมีคนจงรักภักดีอย่างมากมาย แต่ท่านก็เป็นคนมีกรรม หรือมีเคราะห์ร้ายมาคอยขัดขวางการดำเนินงานของท่านอยู่เสมอ คือถูกถอดยศปลดตำแหน่ง ถูกเนรเทศไปอยู่เมืองไทย ดังที่อาจารย์มหาสิลาได้เขียนไว้เป็นข้อสังเกตว่า วีรบุรุษลาวมักประสบชะตากรรมแบบนี้ หากย้อนกลับคืนไปสมัย**พระเจ้าฟ้างุ้มมหาราช** ที่เป็นผู้รวบรวมลาวและสถาปนาอาณาจักรล้านช้างขึ้น สุดท้ายพระองค์ก็ถูกเนรเทศไปอยู่เมืองน่าน จนสวรรคตอยู่ที่นั่น **พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช** ผู้สถาปนาเวียงจันทน์เป็นนครหลวง และต่อสู้กับพม่าเข้าศึกจนได้รับชัยชนะ วาระสุดท้ายก็หายสาบสูญไปในคราวเสด็จไปตีเมืองโองกาน หรือ **เจ้าอนุวงศ์** วีรกษัตริย์ที่ต่อสู้เพื่อเอกราช เมื่อไม่ประสบความสำเร็จก็ถูกจับใส่เครื่องจองจำ ถูกทรมานแสนสาหัส เป็นเพราะเหตุอันใด บั้นปลายชีวิตของท่านเหล่านั้นจึงเป็นเช่นนี้? บางทีลูกหลานลาวอาจจะต้องคิด

และวิจัยค้นคว้าหาสาเหตุ เพื่อป้องกันสภาพเช่นนี้ในภายภาคหน้า

เกี่ยวกับอุปนิสัยของเจ้าเพชรราชนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าอาจารย์มหาสิลาได้เขียนเรื่องนี้ตามความเป็นจริง คือเขียนตามที่ท่านรู้ท่านเห็นมาเท่านั้น เช่น เกี่ยวกับอุปนิสัยของเจ้าเพชรราช ที่ท่านชอบล่าสัตว์ หรือปราบจระเข้ ยิงช้าง ยิงวัวกระทิง ยิงหมูป่า ปราบสิ่งเป็นเสนียดจัญไร เป็นต้น อ่านดูแล้วเห็นว่าเก่งเกินมนุษย์ หรือคล้าย ๆ กับว่าอาจารย์มหาสิลา ยกย่องท่านมากเกินไป แต่ข้าพเจ้าเห็นว่าท่านพูดตามความเป็นจริง อันที่จริงแล้วที่เจ้าเพชรราชเก่งมากกว่านั้นก็ยังมีอีก แต่ท่านไม่ได้กล่าวไว้ ข้าพเจ้าเคยได้อ่านหนังสือเมื่อนานมาแล้ว เกี่ยวกับการปราบเงือกอยู่ ปากกะดิง จำได้แต่ว่าท่านยิงเงือกตัวนั้นตาย ตัวมันใหญ่และยาวเท่าต้นมะพร้าว แต่ในหนังสือเล่มนี้ไม่เห็นอาจารย์มหาสิลาพูดถึงเลย แสดงว่ายังมีอีกหลายอย่างที่น่าอัศจรรย์เกี่ยวกับเจ้าเพชรราช

การล่าสัตว์ของเจ้าเพชรราชนี้ ผู้อ่านในสมัยที่โลกกำลังรณรงค์ การอนุรักษ์ธรรมชาติอย่างสมัยปัจจุบันนี้ บางท่านอาจคิดว่าเป็นการทำลายธรรมชาติ แต่สภาพแวดล้อมเมื่อก่อนกับเดี๋ยวนี้แตกต่างกันมาก ตามความเป็นจริงแล้วที่เจ้าเพชรราชไปล่าสัตว์นั้นไม่ใช่เพื่อล่าสัตว์อย่างเดียว แต่เพื่อประโยชน์อย่างอื่นที่สำคัญกว่านั้น ผู้อ่านจะเข้าใจตามที่ผู้แต่งได้เขียนไว้

อีกอันหนึ่งที่ข้าพเจ้าได้ดัดแปลงแก้ไข ก็คือการใช้คำว่า *ไทย* และ *สยาม* ในต้นฉบับเดิมอาจารย์มหาสิลามักจะใช้คำว่าไทยเป็นส่วนมาก ความจริงแล้วในปี ๑๙๓๙ นั้น ไทยได้เปลี่ยนชื่อประเทศจากสยามมาเป็นไทย ฉะนั้น คำว่าไทยหรือชาติไทย หรือประเทศไทย หรือราชอาณาจักรไทย เริ่มใช้แต่ปี ๑๙๓๙ เป็นต้นมา ส่วนแต่ก่อนหน้านี้ใช้คำว่า **สยาม** เท่านั้น หลายท่านก็มักจะสับสนในการใช้คำสองคำนี้อยู่ ข้าพเจ้าถือเอาปี ๑๙๓๙ เป็นเกณฑ์ คือก่อนปี ๑๙๓๙ ใช้คำว่าสยาม หลังปี ๑๙๓๙

(๑๖) เจ้าเพชรราช

ใช้คำว่าไทย

หลังจากที่ได้เปลี่ยนชื่อจากสยามมาเป็นไทย ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้มีเหตุการณ์ที่คับขันที่สุดเกิดขึ้นกับชาตีสลาวอีกครั้ง คือ ไทยได้ทวงเอาดินแดนลาวและเขมรจากฝรั่งเศส พร้อมกับยื่นข้อเสนอนี้ต่อฝรั่งเศสที่กำลังปราชัยต่อเยอรมันในขณะนั้น ไทยได้เตรียมการทางด้านกำลังทหารไว้ พร้อมทั้งจะบุกดินแดนลาวได้ทุกเมื่อ ในเวลาที่ประเทศชาติกำลังอยู่ในสภาพหน้าสีวหน้าขวานเช่นนี้ คนลาวเราในเวลานั้นได้เคลื่อนไหวอย่างใดบ้าง ข้าพเจ้าคิดว่าผู้อ่านคงอยากรู้ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นต่อชาติบ้านเมืองในช่วงนั้น ตลอดจนถึงการประกาศเอกราชเมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๔๕ ผู้อ่านจะได้พบในหนังสือเล่มนี้

เพื่อให้ผู้อ่านได้สัมผัสกับเนื้อหาและเหตุการณ์จริงในชีวิตและการต่อสู้เพื่อเอกราชลาวของเจ้าเพชรราช ผู้ที่ประชาชาติลาวให้สมญานามว่า “บุรุษเหล็ก” ข้าพเจ้าจึงขอเชิญท่านผู้อ่านหวนกลับเข้าสู่บรรยากาศชีวิตของเจ้าเพชรราชในสมัยที่ท่านต่อสู้เพื่อประกาศเอกราชของชาตีสลาว

สุนทร โปธิสาร

แผนกประวัติศาสตร์

สถาบันประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ โบราณคดี

คณะกรรมการวิทยาศาสตร์สังคม

ศิลปวัฒนธรรม ฉบับพิเศษ
ART & CULTURE

๖ เจ้าเพชรราช

บุรุษเหล็กแห่งราชอาณาจักรลาว

มหาสิลา วีระวงส์

ผู้เรียบเรียง

สมหมาย เปรมจิตต์

ผู้แปล



เจ้าเพชรราช (ค.ศ. ๑๘๘๙-๑๙๕๙)

ชีวประวัติ ของ เจ้ามหาอุปราชเพชรราช



เจ้ามหาอุปราชเพชรราช เป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่งของลาวในยุคศตวรรษที่ ๒๐ ทั้งในด้านส่วนตัวของพระองค์ และส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเทศชาติ ตลอดจนการกู้อิสรภาพของประชาชนลาว เจ้ามหาอุปราชเพชรราชเป็นบุคคลที่คนลาวทั่วประเทศนับตั้งแต่คนธรรมดาสามัญขึ้นไปและชาวต่างประเทศรู้จักดี เพราะพระองค์ท่านได้คบหาสมาคมกับประชาชนคนลาวทั่วประเทศในทุกภาคทุกแขวงและทุกแห่งหน ด้วยการที่พระองค์เป็นนักนิยมไพรและเป็นนักปกครองที่เข้าถึงประชาชนอย่างแท้จริง

นอกจากพระองค์ท่านจะรู้จักกับประชาชนในทุกภาคทุกแขวงแล้ว พระองค์ยังเป็นผู้หนึ่งที่รู้จักภูมิประเทศเขตน่านหนองบึง ภูผา ป่าไม้ ที่เกิดอยู่ในอาณาเขตประเทศลาว พระองค์จึงเป็นที่รักและเคารพนับถือของคนลาวทั่วไป ฉะนั้นในการต่อสู้เพื่อกู้อิสรภาพของลาวเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๕ นั้น พระองค์จึงได้รับเกียรติเป็นประมุขของคณะลาวอิสระ

พาคณะลาวอิสระทำการกอบกู้อิสรภาพ

แท้จริงการต่อสู้กู้อิสรภาพเป็นงานอันยิ่งใหญ่ของมนุษย์ผู้มีอุดมการณ์สูง และการต่อสู้กู้อิสรภาพนี้ไม่ใช่งานของบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ แต่หากเป็นงานของคนในชาตินั้น ๆ ได้กระทำร่วมกัน โดยความร่วมมือเพรียงกันจึงจะเป็นผลสำเร็จได้ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ในการต่อสู้กู้อิสรภาพทุกครั้งของคนทุกชาติทุกภาษา ย่อมมีหัวหน้าเป็นผู้นำพาดำเนินการ เป็นผู้พาคิดพาทำ และการต่อสู้กู้อิสรภาพของมนุษย์นั้น บางครั้งก็สำเร็จ บางคราวก็ไม่สำเร็จ อันนี้ก็เป็นเรื่องธรรมดา และการกอบกู้อิสรภาพออกจากแอกของชาติผู้เป็นนายนั้น ถ้าพวกที่ทำการกู้ชาติประสบผลสำเร็จก็เรียกได้ว่าเป็นการกู้อิสรภาพ และหัวหน้าผู้พากู้ชาติก็ได้รับการยกย่องว่าเป็นวีรบุรุษ แต่ถ้าพวกที่ทำการกู้ชาตินั้นไม่ประสบผลสำเร็จ ก็จะถูกชาติผู้เป็นนายหมายหน้าตราชื่อว่าเป็น “ไอ้ขบถชั่วช้า” เช่นเดียวกับเรื่องพระเจ้าอนุวงศ์ของลาวที่คิดกู้อิสรภาพจากสยามในอดีตที่ผ่านมา

ประเทศลาวของเราเคยถูกทำลายให้เสียอิสรภาพมาแล้วหลายครั้ง และก็เคยมีผู้พากู้มาแล้วทุกครั้งเหมือนกัน ขอกล่าวเฉพาะแต่ระยะเวลาที่ลาวเราได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในดินแดนอันเป็นประเทศลาวเดี๋ยวนี้ พวกลาวเราได้เคยเสียเอกราชมาแล้ว ๓ ครั้ง คือ

ครั้งที่ ๑ เสียให้แก่พม่าเมื่อ พ.ศ. ๒๑๑๕ (ค.ศ. ๑๕๗๒) ในรัชสมัยของพระสุมังคลไอยโกโพธิสัตว์ (พระยาแสนสุรินทร์) และกอบกู้คืนมาได้ ในสมัยของพระวรวงศาธรรมิกราช เมื่อ พ.ศ. ๒๑๔๖ (ค.ศ. ๑๖๐๓)

ครั้งที่ ๒ เสียให้แก่ประเทศสยามเมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๒ (ค.ศ. ๑๗๗๙) ในสมัยลาวแตกกันออกเป็น ๓ ฝ่าย คือ หลวงพระบาง เวียงจันทน์ และจำปาศักดิ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๒ (ค.ศ. ๑๗๗๙) และเสีย

ຂໍໂທດຫຼາຍໆ

ປຶ້ມຫົວດັ່ງກ່າວ ຍັງບໍ່ສາມາດນຳ
ມາເຜີຍແຜ່ໄດ້ ເນື່ອງຈາກຍັງບໍ່
ໄດ້ຮັບການອະນຸຍາດໃຫ້ເຜີຍແຜ່
ໄດ້ຢ່າງເປັນທາງການເທື່ອ...

ດ້ວຍຄວາມຮັກແພງ